

Τέχνη

I. Ορισμός - Προσέγγιση έννοιας

Τέχνη ονομάζεται η δημιουργική προσπάθεια, η νοητική και φανταστική έκφραση, από την οποία προκύπτει ένα σύνολο έργων που εξυπηρετεί τις κοινωνικές ανάγκες και ανταποκρίνεται σε αισθητικές αξιώσεις.

Στο παφελθόν η έννοια αναφερόταν σ' ένα πλατύτερο πεδίο και είχε διπλή σημασία. Σήμαινε τη χειρωνακτική δραστηριότητα και την καλλιτεχνία. Σήμερα χρησιμοποιείται κυρίως για να δηλώσει τις καλές τέχνες.

Με την τέχνη ικανοποιείται η εσωτερική ανάγκη του ανθρώπου για δημιουργία προσωπική, για έκφραση των συναισθημάτων, για αναπαράσταση της πραγματικότητας.

Η καλλιτεχνία δεν αποτελεί μια μέθοδο για την αναπαραγωγή, την πιστή απεικόνιση της φύσης, αλλά προσπάθεια αναμόρφωσης του κόσμου μέσα από αισθητικές μορφές. Η αισθητικότητα είναι η ειδοποιός διαφορά της τέχνης από τις άλλες περιοχές της ανθρώπινης δημιουργίας. Ο καλλιτέχνης επιδιώκει να προκαλέσει συναισθήματα, αισθητική συγκίνηση, να προσφέρει απόλαυση των αισθήσεων.

Ενώ στο επίπεδο της μορφής κυριαρχεί το αίτημα για αισθητική απόλαυση, στο περιεχόμενο η τέχνη φορτίζεται με ιδεολογικά μηνύματα, δημιουργεί προβληματισμούς και θέτει ερωτηματικά. Είναι **μορφή επικοινωνίας, ιδεολογική στάση ζωής** απέναντι σε κοινωνικά, πολιτικά ή και παγκόσμια προβλήματα.

Πρέπει εξάλλου να τονιστεί ότι η τέχνη λειτουργεί ως μορφή εξαγωγισμού του δημιουργού αλλά και εκείνων που την απολαμβάνουν. Αποτελεί παράγοντα πνευματικής καλλιέργειας και μέσο ολοκλήρωσης της ανθρώπινης ύπαρξης. Σαν μέσο επικοινωνίας συντελεί στην κοινωνική αναμόρφωση μέσα από τη μεταβίβαση ιδεολογικών μηνυμάτων.

Είναι η έκφραση του ψυχικού κόσμου του δημιουργού της, με ένα γνήσια απελευθερωτικό τρόπο, από υπαρξιακά προβλήματα, άγχη, ανασφάλειες και ανησυχίες.

II. Η γέννηση της Τέχνης

Η τέχνη γεννήθηκε μαζί με την κοινωνική ζωή. Πώς όμως λειτουργεί η σχέση τέχνης - κοινωνίας στον πρωτόγονο άνθρωπο; Πώς δένεται η τέχνη με τις κοινωνικές εκδηλώσεις του; Πάνω σ' αυτό υπάρχουν διάφορες απόψεις.

Κατά μια άποψη, η τέχνη δεν ξεχωρίζει από τη θρησκεία, στην αρχή της κοινωνικής ζωής: ο άνθρωπος φτιάχνει αντικείμενα λατρείας (τοτέμ - ξόανα), εξυμνεί ή παρακαλεί θεούς και πνεύματα με διάφορες τελετές, εξορκίζει τους δαίμονες με διάφορα είδη της τέχνης (χοροί, τραγούδι, μίμηση, μεταμφίεση).

Μια άλλη θεωρία υποστηρίζει πως η πρωτόγονη τέχνη είναι στενά δεμένη με τη μαγεία, δηλαδή με την αρχέγονη τάση του ανθρώπου να χρησιμοποιεί διάφορα «υπερφυσικά» μέσα, για να υποτάξει, να εξημερίσει, να εξορκίσει τα γύρω του ορατά ή αόρατα στοιχεία που τον γεμίζουν απορία, τρόμο και δέος.

Σύμφωνα με μια άλλη άποψη, η τέχνη βγήκε από τη βαθιά ανάγκη, που υπήρχε σε κάθε κοινωνική ομάδα, να αποκτήσει συνείδηση των αξιών (πνευματικών, ηθικών, πολιτικών) που την εκφράζουν. Σαν μια τέτοια εκδήλωση η τέχνη σγκαλιάζει και εκφράζει τις κυριότερες πλευρές της κοινωνικής ζωής, δηλαδή τη θρησκεία, τον πόλεμο, τον έρωτα, την εργασία, τη σχέση με τη φύση. Με την τέχνη εξασφαλίζονται η ενότητα και η συνοχή της κοινής συνείδησης, εκφράζεται η ιδεολογία κάθε δοσμένης κοινωνίας. Γι' αυτό μάλιστα η τέχνη, έχοντας αυτό το σοβαρό σκοπό και ρόλο, βρισκόταν κάτω από τον έλεγχο των αξιωματούχων (ιερέων, ηγεμόνων).

Μια άλλη άποψη λέει πως η πρωτόγονη τέχνη ήταν εκδήλωση, σ' άλλο επίπεδο, της πρακτικής δραστηριότητας που είναι απαραίτητη για την ικανοποίηση των κοινωνικών αναγκών του ανθρώπου στην πρωτόγονη κοινωνία. Είναι μια εξιδανικευμένη μορφή της «κοινωνικής πρακτικής», με την οποία είναι άμεσα δεμένη και βοηθάει στην καλύτερη εκτέλεσή της. Έτσι, οι ζωγραφικές ζώων στα σπήλαια ήταν προετοιμασία, δυναμωμα, αλλά και οδηγία για το κυνήγι - τα σχετικά διάφορα έδειχναν πού πρέπει να χτυπηθεί το ζώο από τον κυνηγό.

III. Μορφές τέχνης

- Εικαστικές ή πλαστικές (γλυπτική, ζωγραφική, αρχιτεκτονική).
- Φωνητικές (μουσική, λογοτεχνία).
- Μιμητικές (χορός, θέατρο).

Τις τελευταίες δεκαετίες τέχνες θεωρούνται και μορφές δημιουργίας που σπηρίζονται στην τεχνολογία, όπως ο κινηματογράφος και η φωτογραφία.

IV. Η σημασία της τέχνης

- Προβάλλει τις ιδιαιτερότητες της προσωπικότητας του ατόμου.
- Καλλιεργεί το αισθητικό κριτήριο. Το άτομο διαμορφώνει άποψη για το ωραίο και το αρμονικό.
- Οξύνει τη φαντασία, την κρίση, την πρωτοτυπία.
- Προβάλλει αξίες (π.χ. ανθρωπιστικά ιδεώδη) και ιδανικά.
- Εξυγιανίζει τον εσωτερικό κόσμο και επιτρέπει τη βαθιά βίωση των γεγονότων και των καταστάσεων.
- Αποτιμώνει τις ιδιαιτερότητες των λαών και διευρύνει την επικοινωνία τους.

V. Στρατευμένη τέχνη - Τέχνη για την τέχνη

• **Στρατευμένη** είναι η **τέχνη** που με τις εκδηλώσεις της υπηρετεί ένα συγκεκριμένο σκοπό ή ιδεολογία (πολιτική, κοινωνική, θρησκευτική, εθνική). Στα έργα της αποτυπώνονται με σαφήνεια οι προθέσεις του καλλιτέχνη και τα γνωρίσματα της εποχής (οικονομικές και κοινωνικές συνθήκες, συγχροούσεις και διεκδικήσεις των κοινωνικών τάξεων, πολιτικοί αγώνες, κυρίαρχες και μη αξίες, καλλιτεχνικά και πνευματικά ρεύματα).

Παραδείγματα στρατευμένων έργων:

Οι «Ελεύθεροι Πολορχημένοι» του Δ. Σολωμού, οι ύμνοι του Ρομανού του Μελωδού, το «Άξιον Εστί» του Ο. Ελύτη, το έργο του Κ. Βάρναλη, του Γ. Ρίτσου, του Μ. Αναγνωστάκη.

• Το δόγμα «**Η Τέχνη για την τέχνη**» εκφράζει την αντίληψη ότι η τέχνη είναι αυτονόμη και έχει ως μοναδικό σκοπό την αισθητική απόλαυση. Οι οπαδοί του δόγματος αδιαφορούν για τους κοινωνικούς αγώνες, τις συλλογικές προσδοκίες και την καθημερινή ζωή των μελών της κοινότητας, και εμπνέονται από διαχρονικές αξίες, προσωπικά βιώματα και πρωτοποριακές ιδέες.

Παραδείγματα: το έργο των Πολ. Βαλερί, Όσκαρ Ουάιλντ.

VI. Θέμα σχετικό με την τέχνη

Να διαμορφώσεις μια ομιλία με θέμα την απόξένωση του σύγχρονου Έλληνα από τη γνήσια τέχνη. Να υποθέσεις πως συμμετέχεις σε σχετική συνάντηση των πνευματικών και καλλιτεχνικών φορέων της χώρας (500-600 λέξεις).

Επικοινωνιακό **Υφος**: επίσημο, λιτό, σοβαρό.

πλάσιο **Ρηματικά πρόσωπα**: πρώτο ενικό - πληθυντικό, δεύτερο πληθυντικό, τρίτο ενικό - πληθυντικό.

Σχεδιάγραμμα

Προσφώνηση Κυρίες, Κύριοι,

Πρόλογος

οι Νεοέλληνες, χωρίς αμφιβολία, έχουν πολλές ευκαιρίες να γνωρίσουν και να αγαπήσουν την τέχνη, τα έργα τα αυθεντικά, τα διαχρονικά, και όχι τις φτηνές απομιμήσεις, που ξεχνιούνται λίγο καιρό μετά την εμφάνισή τους.

Αιτίες αποξένωσης της ελληνικής νεολαίας από την τέχνη

Στις μέρες μας κυριαρχούν οι υλιστικές αξίες.

α' θεματική περίοδος

Ανάπτυξη με αποτέλεσμα Η λατρεία των υλικών αγαθών καταπνίγει την ανάγκη του ανθρώπου για πνευματικά αγαθά και δραστηριότητες που επιτρέπουν την απόλαυσή τους. Μια από αυτές είναι και η τέχνη.

β' θεματική περίοδος

Οι σύγχρονοι Έλληνες δεν έχουν καλλιτεχνική παιδεία.

Ανάπτυξη με

απολόγηση Η σύνδεση της εκπαίδευσης με την παραγωγή οδήγησε στην αταξίωση και τον περιορισμό της καλλιτεχνικής παιδείας με αποτέλεσμα οι μαθητές να μην εξοικειώνονται με την αυθεντική τέχνη.

γ' θεματική περίοδος

Η καλλιτεχνική δημιουργία έχει εμπορευματοποιηθεί.

Ανάπτυξη με

απολόγηση Σήμερα η παραγωγή έργων τέχνης ελέγχεται από κερδοσκοπικούς οργανισμούς (π.χ. εταιρίες παραγωγής κινηματογραφικών ταινιών, δίσκων μουσικής, γκαλερί) που, για να διασφαλίσουν την εμπορική επιτυχία, δημιουργούν προϊόντα εύπεπτα, επιφανειακά και συχνά κακόγουστα. Έτσι, το κοινό αποτελειματώνεται πνευματικά και αισθητικά.

δ' θεματική περίοδος-αίτιο

Μια μερίδα καλλιτεχνών απευθύνεται στην πνευματική αριστοκρατία.

Ανάπτυξη με

αποτέλεσμα Ορισμένοι δημιουργοί αρνούνται να υποταχθούν στους έμπορους της τέχνης και στρέφονται στην ελίτ του πνεύματος με έργα απρόσιτα στο ευρύ κοινό.

Συνέπειες της αποξένωσης από την τέχνη

α' θεματική Το άτομο παραμένει ακαλλιεργητό.

περίοδος-αίτιο

Ανάπτυξη με αποτέλεσμα Δεν εξευγενίζεται ο εσωτερικός του κόσμος, δεν αποκτά ευαισθησίες, δεν προβληματίζεται.

β' θεματική Οι καλλιτέχνες δημιουργούν μέσα σε δυσμενείς συνθήκες.

περίοδος-αίτιο

Ανάπτυξη με αποτέλεσμα Είτε εντάσσονται στο εμπορικό κύκλωμα και χάνουν τη γνησιότητα της έμπνευσης, είτε εγκαταλείνουν το χώρο της τέχνης.

γ' θεματική Δεν αναπτύσσεται η τέχνη με τους ρυθμούς του παρελθόντος.

περίοδος

Ανάπτυξη με απολόγηση Κυριαρχεί η ομοιομορφία και η ισοπέδωση, καθώς περιορίζονται οι ιδιαιτερότητες που εξασφαλίζει η ελεύθερη δημιουργική δραστηριότητα.

Επίλογος

Ο σύγχρονος άνθρωπος, αν και έχει εύκολη πρόσβαση στις περισσότερες εκδηλώσεις της αυθεντικής τέχνης, περιορίζεται στην κατανάλωση των επιφανειακών μορφών της, χάνοντας την ευκαιρία να βελιώσει την ποιότητα της ζωής του.

Επιφώνηση

Ευχαριστώ που με ακούσατε

